

КАРПАТСКА РУСЬ

KARPATSKA RUS'

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT LINDEN, NJ AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч.11 АЛЛЕНТАУН Н-ДЖ. 25ГО МАЯ 2001, ALLENTOWN NJ.MAY 25,2001,VOL.LXXIV,NO.11

ЛЕМКЫ В ПОЛЬЩИ И РЕПРИВАТИЗАЦИЯ

Од кількох років Лемки в Польщі чытают в газетах, слухают по радіо і телевізії яку то польскі Сейм приготував і врешці приготував для Лемків доброту під назвом - реприватизация. Ой, яке то мало быти велике вынагороджыня за зроблены Лемкам кривды. Но і в кінцы 2000 рока Сейм ухвалив уставу о реприватизації. Том уставом мали быти направлены кривды якы по другі світові війуі зробыли тодышні польскы власти забираючы людам маетки, домы, лісы, фабрыкы. Лемків зас окрали зо вшыткого, бо выгнали ціли нарід зо своїх домів праві голо і босо, забрали ім іх вельвовікови доробок матерьялни, знищыли доробок культурови і релігійни. Вшытко мала направити тотя нова устава. Пропоную гнес призрити ся ближе тій "добротливі" уставі. Ей засадом ест (было) же покривдженым буде признана рекомпенсатя за утрачени маеток, в высокости 50% вартости того маетку. Означат то, же Лемкы і вшыткы выселенці акції "Вісла" мали бы отримати тіж 50%.

В такі спосиб панство польске хотіло окрасти Лемків другі раз. Але жебы справу цілком выяснити зробме рахунок на прикладі. Приймаеме, же в велькым селі на середині Лемковины, наш газда, повіджме Петро мав таку газдівку:

- 6 гектарив поля (в тым і луку)
- 2 гектарив ліса
- нови дереяний дім, осибно студола і стайня, іншы меншы будівлі, мав сад, студню і розмаіты газдивскы нарядя.

Вшытко тото мусів лишыти, бо позволено му зо собом на захід забрати тильо што змістилося на еден віз. З розмаітых жерел уставы відомо нам, же лишени маеток мали бы выпціняти ружны комісбі з гміны або повіту. Відомо одразу же выпціна была як найнижша і ту наш Петро не ма нич до повіджыня. В той способ окрали бы Петра іщы раз. З іншых розмаітых жерел відомо нам, же найвекша і найбогатша лемківска газдивка не могла бы была выпцінена більше як еден мілярд старых польскых злотых.

Продовження на с

ЛЕМКО МАРИТЬ ГОРАМИ

Ой Лемку, ци ти не жаль,
Же шмарив ти свій рідний край,
Смерековы лісы, зелений гай,
І тих полів пахучий розмай.

Ой Лемку, ци ти не жаль?
Скорше вертайся в свій рідний край.

А Лемко марит зеленими лісами,
Де гнав овечки крутими стежками,
Скалістими вершками Бескидів
Де вічна слава наших прадідів.

Ой Лемку, ти схаменися!
За рідний край Богу помолися!

А Лемко юж веце жалю не мае,
З рідними оселями ся жегнае.
Від'їжджае в невідому далеку чужину,
Осиротивши рідну Лемківщину.

Ой Лемку, моли Господа Бога,
Щоб ти вернувся до свого порога.

А Лемко все на гори позерат,
І гірки слезы рукавом вытерат.
Хто посадит на розритій могилі чічку,
Поставит хреста, засвітит свічку?

Ой Лемку, впадь на коліна,
Най простит тебе Бог і Лемківщина.

Семен Шевчик

ОГОЛОШЕНЯ

Polish Home Community Center

Повідомляеме, же рочный мітынг Лемко Союза отбуде ся в неділю 24 іюня 2001 року о 1:30 по полудны в приміщенію:

Polish Home Community Ctnter
Corner Waverly and Nepperhan Ave.
Yonkers, NJ

Просиме щыткых наших Лемків прийты, бо сут важны справы до рішеня. Опосля мітингу можна буде пригостити ся.

Комітет Отділів

Церков в Шындарку (Горличчина) прысюлок "Долины"

ХТО МЫ

Нашым дітом треба знати
Одкаль рид наш, где Карпати,
Чого мы іх залишыли
Свойой мовы ся ганьбыли.

Чого церкви з копулами нищено
чужынцями,
Чого кресты з могилами бурено
тракторами.
Чого нас везли худобячыма вагонами,
Гуртувано за кольчастыма дротами.

Будеш сыну молитися
Треба Тобі знати,
Трьома пальцями та все справа
Знак креста ставляти.

Наша віра лоба, щыра
Од Кійовской Руси,
Жебы жыла в наших серцях
Іпо вікы в нашій душы.

Ясло, 1994 р.

ЛЕМКЫ В ПОЛЬЩИ И РЕПРИВАТИЗАЦИЯ

Продовження. Початок на ст.1

Петрова газдивка была на Лемковині більше як середня і правдоподібно была бы выцінена на 80.000 гнешніх польских злотых.

З тых 80.000 зл. Петрови признали бы 50% той сумы, яко одшкодуваня, то ест 40.000 зл. Што важне!, не в готивці лем в якісых бонах. Од той сумы Петро мусит одразу заплатити податок од збогачыня, напевно 20%, то ест сума 8.000 зл. і тот податок одразу поменшае признане одшкодуваня: 40.000 - 8.000 = 32.000 зл (в бонах). В уставі записано, же буде покликана якіса фундація, котра могла бы купувати тоты бонны, бо до оброту фінансового будут тоты бонны допущены за два рокры.

Наш Петро гварит, на дябла мі тоты бонны, мі потрібны грошы зараз, тай пішов Петро до Фундації продати свій бон. Там го приняли і повіли: "Добри пане Петро, купиме од вас бон але як сами знате, мы з того бона скорыстае аж за два рокры, а то значыт, же мусиме вас скредитувати на два рокры наперед, а в Польщи проценты од кредиту выносят 20%. Так од ваших 32.000 зл. (бон) мусиме одняти процент за кредит за два рокры, то ест:

$2 \times 20\% = 40\%$,

40% од 32.000 зл. то буде 12.800 зл.

до того нашы кошты 5% = 1.600 зл.

інфляція през два рокры по 8% = 16%

а од 32.000 зл. то буде 5.100 зл.

Разом то буде 19.500 зл. Выплатиме вам пане Петро:

— 32.000 зл.
— 19.500 зл.

готивком 12.500 зл.

І так на підставі той "добротливой" уставы наш Петро міг домів принести 12.500 зл. (3.120 долярив). Пришов Петро домів тай гварит жені: "Жено, можеме одразу достати грошы за нашу газдивку." "Та кільо" - звьідуе ся жена?

"Та 12.500 злотых, можеме собі за то купити тапчаник до спаня і два фотелі." Жена ся застановила тай му гварит: "Най сой тоты бонны в д... всадят."

Так мало выглядати пропонуване през Польскі Сейм одшкодуваня для Лемків, скрыте в параграфах, перфідне, пропагандове а навет для нас образливе. Наш нарид не заслужыв на то жебы го іщы раз окрадати, обманити, і знищыти. Зрабуване майно, іх лісы, іх газдивкы, церкви і церковны маетки, дзвонны, Іконостасы, іконы, треба Лемкам оддати, але тіж плебанії, школы, громадскы домны, бо вшытко того іх доробок і было будуване іх руками, за іх грошы, а тот грош часто был барз тяжко зароблени в фабриках і копальнях Америки.

Я вірю, же перше ци пізніше, за 3-й, 4-той, 5-той Ричи Посполітой такі час приде, же Лемкы мусят зрабуване майно отримати. По мойому добри ся стало, же Президент Квасьневскі той уставы не підписав, хоц не з той причыны о котри ту пишеме. Польскы власти мусят ся розлічыти з того што не лем Лемкам забрали і напевно іщы не раз будут пропонувати розмаіты охлапы, так як пропонували дати гвастительом ліса по 500 зл. ренты, гвастительом котры юж давно на обчи земли повымерали. Лемків котры в гнешніх часах знають ся юж добри і на політыці і на культуры дивуе тот польскі шовінізм і удаваня такого ныбы

"добродителя". Не давно Папа-Римскі, як был у жерел православного хрестиянства в Сириі, публично пред сьвітом препрашал православных за кривды які католики в прешлости вырядили православным, та може і католицка Польца піде шлідами Найвыжшого Авторитету церкви католицкой. Лемкы чекают не лем на само препрошыня, але на зворот іх маетку, іх гір, лісыв, іх Лемковины. Гнес маетком дідив і нянів займе ся юж наступне, нове покоління і ци удаст ци не удаст ся ім замешкати на прадідові землі, все ту будут приїзджати як на свое, бо то іх Народова Лемківска Земля. Ту будут набєрати свойого лемківского духа і силы до підтримуваня свойой культуры, продолжаня істніня свойого Народу, свойой мовы.

А Петрови я раджу жебы не брав тых фальшывых сребреників і не зрикав ся ПРАВА до свойой Лемковины, до свойой газдивкы. Треба собі повтोरяти такы два присливя:

"Вітчызна ест там де земля і гробы",
"Не тото паньство богате што ма злото і скарбы, лем тото што мае сьвітлых, мудрых люди". Будме мудры в відповіднім часі, а не по часі.

Ярослав Зволінскі
15.05.2001 року

НАСЛЕДСТВО

Жыл-был селянин по имени Павел Грицак и было у него два сына., Андрей и Юрко. Селянин имел доброе хозяйство, во всем был у него достаток. Только сыновья все спорили между собой - к кому хозяйство должно перейти, когда умрет отец?

Узнал об этом Павел Грицак и решил вмешаться в спор. В день праздника Успения Пресвятой Богородицы призвал он своих сыновей и подарил каждому по мешку пшеничного зерна, желая узнать, как поступит каждый из сыновей со своим подарком.

Андрей отвез свой мешок зерна в город, продал его и купил себе новое

платье, а Юрко оставил свой подарок у отца в stodole, а весной попросил у отца кусок земли, вспахал его и свое зерно засіял.

Когда наступила осень пришли сыновья снова к отцу. "Чего хотите, любезные дети?" - спросил отец. "Я, - говорит Андрей, - пришел попросить у тебя, отче, еще мешок пшеницы, потому что платье мое изорвалось, что купил я в минувшем году, а грошей у меня нет. Продам твой новый подарок и опять у меня будет на что одеться."

Тогда отец спросил Юрка, чего бы тот желал. Юрко сказал: "Я посеял ту пшеницу, что ты подарил мне и уродилось зерна в десять раз больше. Я тебе заплачу

за аренду земли, заплачу за место в stodole, только позволь мне свое зерно снова положить там, а на будущий год я и свою stodolu построю."

"Видите, діти мои, - сказал отец, вот на ділі и решился вопрос, кому я должен оставить свое наследство. Если я отдам его Андрею, то он будет каждый год продавать понемногу и так все мое хозяйство погибнет. Если же я передам его Юрку, то он будет работать и приумножать данное ему богатство".

Изданіе Общества им. А.Духновича.

Андрій Копча

ВРОДЖЕНИЙ З ГУШЛЯМИ

Продовження з газети КР №10

На концерт в Лісцю "Лемковина" приїжджат дві години спізнена (авария автобуса), але люде ждуть. Выступ, перерываний выбухами петард, кінчит ся по пілночы. Ден ци ніч не ма ниякого значыня. Лемкы ждуть. І так уж буде роками. Аколи прийде 1983 рік, коли під патронатом "Лемковины" зачнут організувати ся в Горах Лемківскы Ватры, нарид рушыт в Горы. З рока на рік плынул буде густійше, лоднійше. Не мине то увагы польскых кіл, тых офіційных і неофіційных. В другым обігу вкаже ся допис Ежи Журка "Poroj między soba zachowac", в якым буде писал:

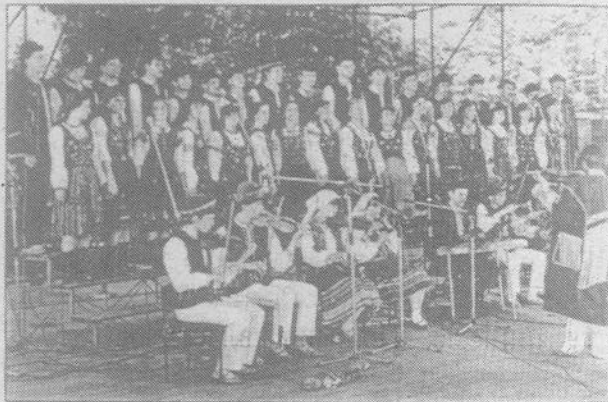
"Na dworcu we Wrocławiu, czekając na pociąg Wrocław - Przemyśl, rozglądam się wokół, widzę niesamowitą ilość ludzi. Właśnie przyjechał pociąg z Legnicy. Mnóstwo młodzieży wszyscy rozradowani i podekscytowani. Stoje obok kilkuosobowej grupki. Pytam się: dokąd jedziecie? - Do Tarnowa. - A dalej?... W tym momencie zostałem obdarzony powłoczystym spojrzeniem pytanych. - Dalej, to tam gdzie wszyscy.

Tegoroczna "Watra" "wisiała na włosku". (...) Pytałem się uczestników, co by zrobili, gdyby nie uzyskali pozwolenia? Pojechaliby i tak. Dalbym im mistrzostwo świata w walce bez przemocy, gdyby tak się stało".

Дахто бы повіл: Преці Лемківску Ватру выдумали в Креници В.Грабан і брат Ярославів Петро. Так, то правда, але без атмосферы яку зробила медже народом "Лемковина", перед тым, без "pozwolenia" на "пленеровы варштаты" ансамблю, на якій то основі мож было організувати імпрезу, і - на конец - без тепла яке творила "Лемковина" на Ватрах од початку, не мож было собі подумати о їх поведжыню... Не мал ем щестя досвідчыти атмосферы тых першых років, але жыє она в народі до днес, в бесідах які провьюл ем з людми, вертат заедно... Зрештом сам факт, што на першій Лемківській Ватрі Лемком Року 1983 остал акуратні Ярослав Трохановскій, бесідує сам за себе.

Взагалі рокы 80-ты были барз масны для Ярослава. В 84 остає выріжненим одзнаком "Zasluzony Dzialacz Kultury", награват до Польского Радіо цілий репертуар "Лемковины". В тым самым році ансамбль достає єдину в тамтых часах дотацию з Міністерства Культуры і Штукы. В наступных роках Ярослав ділит свій час медже пробы а концерты "Лемковины", котрых єст їх штотраз веце, бо ансамбль стає ся тіж штотраз барже популярний, коханий через Лемків, люблений і шануваний через інчых. Коли "Лемковина" на закінчыня

каждого своего выступления спиват створену через Ярослава (до слів Русенки) пісню "На Лемковині", коли шугаї з "Лемковины" знимают з голов калапы і кладут їх на груди, полны салі слушають стоячы. То єдиний в нашій історії епізод, коли сусідове нашы, хотячы - не хотячы, "мусят" оддати здоптаному народови чест. Правда, пізнійше деякы ансамблі, з України і Польцы прібувати будут ввести до репертуару штоси подібне, але николи не буде то так автентычне, бо николи не буде так автентычна їх лемківскіст.

В жолтні 1987 рока веде Ярослав "Лемковину" за "вельку воду", до Канады і Зьєднаних Станів Америки. Іхат там ансамбль під патронатом УСКТ, бо лем під том "шапком" може діяти. Уєскатівскы апаратчыкы уж пред выїздом "мішають" як можут. Надают "Лемковині" художнього консультанта - Ярослава Полянського. То добрий приятель Ярослава Трохановского, шануваний через Лемків, в тым і членів ансамблю. Але ту не іде о консультанство, ту ходит о рекляму, о підвыжшыня народовой кляровности ансамблю, адже Полянскій єст диригентом "Журавлів". Прикликують тіж апаратчыкы люди, што правда заслужених, але котры уж надолго перед тым одышли од ансамблю (спосеред них выберают тіж на час турне старосту ансамблю, бо актуальний /Петро Трохановскій/ "не є надійний"). Делегують тіж (сами себе) "опікунів", в особах Голови і Секретаря УСКТ. Тото вшытко справлят што Ярослав мусит лишыти дома кількох членів ансамблю. Мусит, кед хце поїхати за океан. А хце, бо то велика справа для "Лемковины".

"Лемковина" чудово концертує по Америці, але за ньом, дома чынит ся фермент. В самій ній піж. Коли турне ма ся гу кінцьови, деякы члены організують "комісію", котрама задецидувати о грошах даруваных для ансамблю. Голосы іспіруючы такую "опіку" сугерують што дулярі треба... поділити помедже членів.

Бо невідомо ци "Лемковина" буде по повороті істнувала!.. Тоту гангрєну, по горячых тлумачынях, удає ся опанувати, але в голосуваню лем два ци три терезвы голосы переважають на корыст спільного, а не приватного добра. А дома?

Дома єден з членів, котрий не змістив ся в визначеним організатором турне ліміті пише донос до самого Генерального Прокурора, же треба сконтролювати фінансы "Лемковины", бо "Ярослав Трохановскій і його родина жыют понад стан!" (sic!). Очевидні контроля ничого такого не ствердила, а іщы певні спілчула Я.Трохановскому - з якыма то людми пришло му працювати.

- Часом думам - споминат Ярослав - же може ліпше было не іхати до той Америки. Але хто подумав же за два рокы мож буде свобідні іхатиза каждую границу - без ниякых опікунів, без ниякой "шапки" з горы. А тамтот вымушений кадрово выїзд єдних зопсул, а в другых, тых што остали, посіял жаль, часто слухний. "Лемковина" стала ся порожня духом, стратила вшытко тото, чым жыла до того часу.

Так, то напевно правда, але видит ся мі же Ярослав, все щырий, а часто легковірний, не в полни достерігат того - же "Лемковину", тоту Другу, найвекшу, помогла знищыти тота сама сила, котра знищыла Лемківску Ватру в Горах, котра... нищыт дале, што лем лемківске стрітит на своїй дорозі... Ярослав, вірний до кінця музыці, не годен был оперти ся тій силі... Котрій пришла іщы в сукурс нова політычна ситуація в Польцы, на неєдно добра, але для "Лемковины", находячий ся уж в кризисі, забиваюча. О кілко в давній ситуації членів ансамблю стати было посвятити власны грошы на доїзды (в фазі організації Другой "Лемковины"), ошукати час праці, спізнити ся, дайме нато, на понедільок, од 1989 рока не мож уж было того робити. А в Другій "Лемковині" велика, барз міцна ей част, доїжджала зо Заходу.

Далій буде.

ИСТОРИЯ ЛЕМКОВЩИНЫ ДО 1914 РОКУ

Продовження з газети КР №10.

ПАНЩИНА

С початку, што уж высше вспомнено - Карпатска земля была вольна и не належала ани до князя Галицкого, ани до короля польского, ни венгерского. Але с часом польскы панове из полночы, а венгерскы с полудня наступили в горы и при помочи своих гайдуков поміщали на привлащены собі землі вольных лемков и примцували их, абы на тых землях робили на них.

В XV віку польскы и венгерскы панове стрілися в середині Лемковщини и установили собі границы меже своими державами. От того часу датується поділ Лемковщини на дві часті, т.е. полудневу, котра належала до Венгер и полночну, што припала Польщі.

Разом с панцизняным правом польскы и венгерскы паны разом с латинским духовенством старалися накинати лемкам латинску религию. Але лекше было наложити на карк лемковскых людей панцизняне ярмо, як вырвати им то, што было для них найдорожше, т.е. обряд, с котрым была звязана их національна культура, материнска бесіда и контакт зо Входом. Помимо угнетения и переслідуваний, не удалося польским панам и духовенству златинизовати массы народа. Також и по другой стороні Карпат, не удалося мадьярским панам змадьяризовати руский народ. Меже лемками нашлися оборонці-мстителі, котрым бракло уж терпеливости и потрафили помститися на них за зроблену кривду народу.

НАРОДНІ МСТИТЕЛІ

В Карпатах захове ся много переданий о збуях-опришках, што нападали на панов и богачов и их нищили и рабували, а здобите майно роздавали бідным и покривдженым. То не сут легенды, а щира правда. То были местныкы из XVII и XVIII віку. Судовы акта польскых міст вздолж Карпат переполнены справами о тых збуях-мстителях. Их ловили, судили, забивали и вішали в Мушині, Новом Санчи, Грибові, Горлицях, Кросні и Сяноку.

Лемкы по днешный час памятают имена денекотрых народных местныків. Ото кілька их имен: Сипко из Недзіци, Иван Малик из Ростокы, Юрко Цюпа, Сидорик из Близнаркы, Яцко Ватраль из Регетова, Марко и Павло Щербазо Смереківця, Данько из Ганчовы, Драбьяк из Рыхвальда и др. Про збуйництво на Лемковщині дуже цікавил ся судья Др. Теофиль Курило, собирал о них всякы можливы материалы, а позднійше до II Світовой войны, выдал окрему друковану книжку.

Також по словацкойстороні было много мстителей, як Васко Чепец зо Стропкова, Сенько из Маковиці, Савко из Оравы и др. Из словацкых мстителей особливо голосный стал опришок Юра Яношик, який зо своим группом діял также серед Карпатскых лемков в околицы Татр. О Яношику быдиписаны книжки, а потом сочинено о нем на Словакии драму-пьесу под назвом "Яношик".

Треба ище згадати, же подчас повстанія Косткы Напьерского, польского народного патриота, одділ лемков, зложеный из кілька-десяти особ под проводом Стефана Баюса з Маластова, перейшол ціле Подкарпатье, громил панов и дошол до замку в Чорштині, який zostал здобытый через повстанцов. Тяжко и кроваво заплатили лемкы за тото повстаніе.

В селі Избы, Горлицкого повіта находит ся гора, звана "Шибеничный верх", свідок той кровавой езекуции, яку выконано на лемках. На той горі выставлено шибеницю, на котрой вішано лемков-повстанцов и их родины.

ВПЛИВЫ РОССИИ

Лемкы в Карпатах были бы совсім вынищены, як бы не впливы России на тот бідный народ. Россия Петра Великого с початком XVIII віку розбила сильну тогды в Европі Шведску армию. В половині того же віка она побила німцов и вступила перший раз до Берлина. В 1848 року войско русске войшло до Карпат. Велика масса добре организованной русской армии зробила на лемков велике впечатлініе. От того часу лемко чул за собом силу, потребности и помочь братского народа могучой державы. То додало лемкам силы оперти ся вынародовленію, а гнобительов серьезно то настрашило. Наступила внет полна зміна курсу политики. Брутальну силу в отношении до лемков замінено тепер на хитру німецко-иезуитску политику. Тота политика здеморализувала по большой части руский народ в восточной Галичині, а лемков такой не удалося здеморализовати. Они остали ся вірными своим национальным славянским традициям.

ГАБСБУРГЫ

По розділі Польшы в 1772 року, Галичина достала ся Габсбургам, котры были також королями Венгрии. Ціла Галичина нашла ся в составі австрийской державы. Народ мог тепер сходити ся на ярмаркы и отпусты з одной и другой стороны австрийско-венгерской границы.

Под натиском народов Европы zostала скасована панщина. Народ отдохнул. Давны лісы и полонины остали дальше в руках панов, але ошадный и працовитый лемко потрафил выдобыты собі хліб из той землі, яку йому zostавили. Народу не было ище так барс много, то и хліба выстарчало. С часом прибывало людей штотраз больше и отец родины был примушенный ділити свой грунт на веце частей помеже свои діти, из-за чого почала ся появляти біда и голод.

Життя в горах до открыття эмиграции в Америку было понекады дуже тяжке.

БІДНОТА И СПОСОБ ЗАРОБОТКУ

Направду панщина остала скасувана, але головне богатство гор, т.е. лісы, пасовиска и лучша земля дальше оставали ся власностью панов або державы. Життя лемков залежало по части дальше от панов. Треба было дальше робити в паньскых лісах майже задармо, часто за галузя для палива. На тых найгоршых кусках поля, што остали ся у хлопов, трудно было выжити. Лемкы радили собі, як могли. Едны спригали ся и форманками іздили по товар до Кракова и Моравы, то за сольом до Бохні и Вельчкы. Товар везли через Карпаты на Венгры. На Венграх брали хліб и везли до Кракова и т. д. Другы робили в паньскых и державных лісах. Вывозили оттамаль дерево на тартак, а потом из тартаку везли дошки до міста. Кто не мал коня, бо го не стати было купити, то брал ся за яке-небудь ремесло. Едны робили колеса до возов, другы бочки, иншы граблі, мітлы, то ложкы, веретена, сольничкы и т.д. Тот свой товар несли або везли до міста на ярмак и там продавали.

Сут такы села на Лемковщині, где ціле село было заняте специальным ремеслом. Напримір, в Новици и Ліщинах, Горлицкого повіта, вырабляли деревяны ложкы и веретена и розносили по далеких селах. Лосяне іздили майже по цілой Европі и продавали мазь, оливу и дехоть; мазь и оливу до смарования возов и машин, знову дехоть для лічения худобы. Лемкы из околицы Рыманова вырабляли з дерева артистичны товары, як касеткы, тарелкы, палиці-топоркы и іздили з ними по курортах. В селі Боргне выкували камені до ручных млинков и малых млинцов. Декотры выїзжали сезоново на роботу до Венгер и в Німеччину.

Так помагали собі, поки не довідали ся, же там далеко за океаном в Америці потребна робоча сила и можна заробити ладны грошы. Для того распочала ся эмиграция лемков до Америки, котра побольшала ся с каждым роком до выбуху I Світовой войны.

Далій буде.